

Lausunto Pohjois-Savon hyvinvointialueen palvelustrategiasta

Kaupunginhallitus 15.05.2023 § 153
3329/00.04.02/2023

Valmistelijat / lisätiedot:
Sirpa Lätti-Hyvönen, strategiajohtaja
puh. 044 718 2 132
sirpa.latti-hyvonen(at)kuopio.fi

Päätösehdotus

vs. kaupunginjohtaja Pekka Vähäkangas

Kaupunginhallitus hyväksyy strategiajohtajan esityksen.

Päätös

Merkitään, että kaupunginhallituksen varajäsen Sakari Pääkkö poistui esteellisenä (yhteisöjäävi) kokouksesta asian käsittelyn ajaksi.

Vs. kaupunginjohtaja Pekka Vähäkangas täydensi päätösehdotustaan siten, että lausuntoon lisätään toiseksi viimeiseen kappaleeseen seuraava teksti: Ikäihmisten palvelujen ja asumisen lisäksi palvelustrategiaan toivotaan myös muiden erityisryhmien (mielenterveys- ja päihdekuntoutujat sekä vammaiset) käsittelyä ja linjauksia palveluista ja mm. asumispalveluista sekä niiden kehittämistä. Kuopion kaupungin mielestä on tärkeää, että erityistarpeessa olevien asukkaiden palveluista (ml. asumispalvelut) on olemassa selkeät periaatteet ja linjaukset sekä näkymä siitä, mihin suuntaan palvelutarjontaa ollaan kehittämässä hyvinvointialueella tulevina vuosina. Kaupunginhallitus hyväksyi yksimielisesti vs. kaupunginjohtajan täydennetyt päätösehdotuksen.

Esitys

Strategiajohtaja Sirpa Lätti-Hyvönen:

Esitän, että Kuopion kaupunginhallitus hyväksyy oheisen lausunnon Pohjois-Savon hyvinvointialueen palvelustrategiasta.

Selostus

Pohjois-Savon hyvinvointialue on pyytänyt 20.4.2023 saapuneella kirjellään Pohjois-Savon kunnilta lausuntoa Pohjois-Savon hyvinvointialueen palvelustrategiasta. Lausunto on pyydetty toimittamaan viimeistään 15.5.2023 mennessä.

Kuopion kaupungin lausuntoa on käsitelty kaupunginjohtajan johtoryhmässä 5.5.2023 ja sen valmisteluun on osallistunut viranhaltijoita kaikilta palvelualueilta.

Yleistä (Osat 1-3)

Hyvinvointialuestrategiassa asetetut tavoitteet ja palvelulupaus ovat hyvin kunnianhimoisia toteuttaa, kun samanaikaisesti hyvinvointialue toteuttaa haastavaa tuottavuus- ja taloudellisuusohjelmaa. Lisähaasteen toteutukselle tuonee myös tiukentuva valtion talousohjaus. Odotettavissa olevien toimintaympäristömuutosten vuoksi palvelutuotantoon, -toteumaan ja -kokemukseen toivotaan realistista näkökulmaa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen mittarit kuvaavat toimintaa, mutta mukana olisi hyvä olla myös tulostittareita johdettuna Pohjois-Savon

alueellisesta hyvinvointikertomuksesta ja -suunnitelmasta.

Hyvinvointialuestrategiassa keskeinen tavoite on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Hyvinvointialueen ja alueen kuntien hyvinvointikertomukset ja -suunnitelmat ovat työvälaineitä tämän Pohjois-Savon hyvinvointialuestrategian tavoitteen johtamiseen, kehittämiseen ja arviointiin sekä myös yhdyspintatyön toteuttamiseen. Alueen asukkaiden hyvinvoinnin tila ja siihen vaikuttavat tekijät tulee huomioida osana toiminnan suunnittelua ml. talous- ja toimintasuunnitelmissa.

Palvelustrategiassa on tuotu hyvin esille toimintaympäristön nykytila ja keskeiset lähtökohdat palvelujen kehittämiseksi. Hyvinvointivajeiden poistaminen ja edelleen kasvava palvelutarve edellyttävät hyvää yhteistyötä ja kumppanuutta eri toimijoiden kesken. **Alueellinen yhteistyö saisi näkyä strategiassa vahvemmin.**

On positiivista, että hyvinvointialue tunnistaa roolinsa merkittävänä alueen elinvoiman kehittäjänä, kouluttajana ja TKI-toimijana. Koulutus ja TKI-resurssien riittävyys alueella on yhteinen edunvalvonnan asia. Rooli ei kuitenkaan kovin selvästi näy yhteisissä periaatteissa tai toimenpideohjelmassa.

Yhteiset periaatteet palveluiden järjestämiselle:

Yhteiset periaatteet, kuten ihmislähtöinen, ennaltaehkäisevä, palveluja yhteensovittava toiminta sekä yhteistyö kuntien, järjestöjen ja yritysten kanssa ovat hyviä. Olennaista on, että nämä yhteiset periaatteet saadaan sovittua ja siirtyvät käytännön tekemiseksi. **Huolenaiheena on hitaasti etenevä yhdyspintatyö kuntien kanssa. On tärkeää saada rakennettua toimivat yhteistyörakenteet ja selventää eri toimijoiden roolit.** Toimiva yhteistyö, päällekkäisen tekemisen välttäminen ja "palveluaukkojen" syntyminen estäminen hyödyttää pitkän päälle kaikkia osapuolia.

Tällä hetkellä käytännön toiminnassa on puutteita, jotka estävät strategisten tavoitteiden toteutumisen. Mm. oppilas- ja opiskelijahuollon palveluihin liittyvä toiminnan järjestämisen tuntemus, yhteiskehittäminen ja tavoitettavuus on heikkoa eikä edistä kokonaisuuden toteutumista. Yhdyspintatyö ja yhteistyösopimusten laadinta on jäänyt kaupungin harteille.

Palvelujen yhteensovittamisen tarvetta on myös työikäisten palveluissa.

Edelleen merkittävänä työnantaja Kuopion kaupunki on huolissaan siitä, miten hyvinvointialue tuottaa eri kunnissa asuville Kuopion kaupungin työntekijöille ne palvelut, mitä kattava työterveyshuoltosopimuksemme ei kata. Monipaikkaisen työskentelyn yleistyessä yhä useampi työntekijä asuu muualla kuin työpaikan sijaintikunnassa. Palvelustrategiasta ei käy ilmi, onko työikäistä väestöä huomioitu ennaltaehkäisevissä palveluissa, koska s. 26 viimeisestä kappaleesta työikäisten, ennaltaehkäisevät palvelut puuttuvat: "Ennaltaehkäiseviä palveluita järjestetään kouluissa, neuvoloissa ja ikäihmisten palvelupisteissä."

Isona puutteena on työikäisten matalankynnyksen mielenterveyspalvelut, eikä palvelustrategiasta käy ilmi missä ovat ja miten ne toteutetaan. Tavoitteena on, että työssä käynti onnistuu ilman pitkiä sairauspoissaoloja. Kuopion kaupunki työnantajana huomioi työntekijän työkyvyn edistämisen, mutta työkykyä tukevat palvelut tulevat joko hyvinvointialueelta tai työterveyshuollosta. Edellä mainittujen palvelujen tarjoajien rajapinta ei voi olla epäselvä siten kuin palvelustrategian sivulla 24 todetaan: "Palvelut ovat tällä hetkellä pirstaleisia,

eikä toiminnassa synny kokonaiskuvaa asiakkaasta ja hänen tarpeistaan. Teemme päällekkäistä työtä, mikä lisää tehottomuutta eikä luo asiakkaaseen hyvää kiinteää luottamussuhdetta.”

- **Hyvinvointialueen sisäisesti tuottamien palvelujen yhteensovittamisen lisäksi on tärkeää, että yhdyspintatyö etenee ja kaikki yhteiset asiakas- ja yhdyspinnat tunnistetaan ja roolit niissä ratkaistaan. Yhdyspinnoissa myös palveluja tuottavien sidosyksikköjen ja muiden toimijoiden roolit tulee tunnistaa.**
- **Ennaltaehkäiseviä palveluja on erityisesti suunniteltava ja toteutettava yhteistyössä mm. kuntien palvelujen kanssa. Ennaltaehkäisevä yhteistyö vaatii toimiakseen rakenteet.**
- **Ennaltaehkäisevästä näkökulmasta strategiassa tulisi olla mainittuna myös kulttuuriin liittyvä yhteistyö.**

Palveluverkko:

On ymmärrettävää, että sote-palveluverkon ja tilankäytön tehostamiseen kohdistuu hyvinvointialueella suuri paine. Kunnilta hyvinvointialueille siirtynyt palveluverkko toimitiloinen ei välttämättä vastaa nykyistä tai tulevaa palvelutarvetta. Etä- ja digitaaliset palvelut sekä liikkuvat palvelut tulevat jatkossa olemaan osa keskeinen osa palvelutoimintaa. Palveluverkon ja sen palvelutarjoaman suunnittelu tulee olemaan monimutkainen ja vaikea tehtävä, koska siihen vaikuttaa niin moni tekijä. Pienin haasteista ei tule olemaan henkilöstön liikkuvuuden tavoitetilan saavuttaminen tilanteessa, jossa henkilöstöstä on huutava pula ja alan koulutuksen vetovoima on heikentynyt. Esitetty ennuste-/simulointimalli tulee tarpeeseen.

Vaikka hyvinvointialueen palveluverkko ei noudata kuntarajoja, niin hallinnollisten alueiden osalta olisi hyvä kuvata se, mitä kuntia tai kunnan alueita kuhunkin alueeseen kuuluu. Kuopion kaupungin alue jakautuu kolmeen hallinnolliseen alueeseen (keskinen, koillinen, läntinen). **Tiedolla johtamisen näkökulmasta on tärkeää, että hyvinvointialueen osalta on saatavissa myös kuntakohtaista tietoa, koska se arvokasta mm. suunnitellessa kaupungin palveluverkkoa ja hyvinvointia ja terveyttä edistävää toimintaa.** Myös palvelujen järjestämisen yhteistyötä ja resurssien taloudellista käyttöä hankaloittaa Kuopion jakaminen kolmeen alueeseen. Pohjois-Savon maantiedettä tuntemattomalle palveluverkkoa kuvaavat kartat ovat vaikea tulkita.

Kuopion kaupungin alueella sijaitsevien sote-palvelujen merkitys on erittäin suuri kuopiolaisille asukkaille. Asukkaiden lisäksi Kuopion sote-palvelut koskettavat suurta joukkoa muita käyttäjiä, kuten ympäröivän maakunnan asukkaita, vierailijoita, maahanmuuttajia, ei-kirjoilla olevia opiskelijoita jne. Kuopion kaupunki toivoo tiivistä ja vahvaa yhteistyötä kaupungin palvelualueiden, Tilapalveluiden sekä hyvinvointialueen kanssa Kuopion sote-palvelujen ja alueen hyvinvoinnin kehittämiseksi. Myös tehokas ja kustannuskestävä tilankäyttö on tärkeä huomioida palveluverkkoyhteistyötä ja toimipaikkoja kehitettäessä. Tähän palvelujen kehittämisen yhteistyöhön tulisi perustaa yhteiset ja toimivat kehittämistiimit.

Kuopion kaupunkisuunnittelupalveluihin on 1.3.2023 perustettu yksikkö Asuminen ja palveluverkosto, joka koordinoi Kuopion kaupungin alueen palveluverkkotyötä. Uusi yksikkö tulee ottaa mukaan sote-palvelujen kehittämistyöhön, kun kyse on Kuopion alueella sijaitsevista palveluista. Monessa tapauksessa Kuopion kaupungin palvelualueiden sekä Tilapalvelujen mukana olo on välttämätöntä tässä yhdyspintatyössä.

- **Palveluverkon muutosten osalta on tärkeää ennakointi ja kuntien kuuleminen riittävän aikaisessa vaiheessa. Verkostosuunnittelua tulee tehdä yhdessä kuntien kanssa.**
- **Kuopion kaupunki ehdottaa tiivistä yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa Kuopion palvelujen kehittämiseksi ja palveluverkon kehittämistyössä.**

Sote-palveluiden toimenpideohjelma 2023-2025:

SOTE-toimialojen yhteiset toimenpiteet ovat perustellut.

Työllisyyspalvelut 2025 uudistus lisää merkittävästi kuntien roolia työllistämässä, mutta osatyökykyisten työkyvyn ja työllistymisen tuen palvelut kuuluvat hyvinvointialueiden vastuulle. THL on 2.5.2023 julkaissut suositukset työkyvyn ja työllistymisen tukeen hyvinvointialueilla. Keskeisiä suosituksia ovat mm. työkyvyn ja työllistymisen tuen huomioon ottaminen hyvinvointialueen strategiatyössä, hyvinvointialue ja sidosryhmät sopivat yhteistyörakenteista ja resursoinnista sekä se, että työkyvyn ja työllistymisen tuen palveluita johdetaan yhtenäisenä kokonaisuutena.

- **Kuopion kaupunki esittää, että THL:n suositukset osatyökykyisten työkyvyn ja työllistymisen tuen palveluista otetaan huomioon hyvinvointialueen palvelustrategiassa.**

Sote-palvelujen toimenpideohjelman osalta kirjattujen tavoitteiden ja toimenpiteiden osalta tulee olla yhteys kuntien eri ikäryhmille laadittujen hyvinvointisuunnitelmien kanssa (Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma/ laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä, Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma/ lastensuojelulaki, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki ja ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelma/ vanhuspalvelulaki). Jos tavoitteet ovat kuntien kanssa yhteneviä, on mittareissa ja toimenpiteissäkin hyvä olla joitakin yhteistyössä toteutettavia ja seurattavia asioita. Esimerkkeinä vammaisten lasten ja nuorten palvelut, joiden on toteuduttava yhtenäisenä kokonaisuutena, osana heille uutta velvoitetta oppivelvollisuuden suorittamisesta.

- **Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vaikuttavuuden näkökulmasta on tärkeää, että hyvinvointialueen ja kuntien toimenpiteitä ohjaavat tavoitteet ja mittarit ovat yhteneviä.**

Hyvinvoinnin kehittämistä olisi tärkeää ajatella ja toteuttaa verkostona, jonka kaikkien toimijoiden tulisi tuntee palveluketjut ja oma roolinsa siinä. Ikäihmisten palvelut keskittyvät yhä enemmän Kuopioon, vaikka ikäihmisten määrät säilyvät myös muualla Pohjois-Savon kunnissa korkeina. Muuttoliike maakunnan sisällä on erittäin vilkasta ja Kuopio on jo vuosikymmenten kuluessa saanut vuosittain pientä muuttovoittoa ikäihmisistä.

Kuntien rooli ja yhteistyö hyvinvointialueen kanssa korostuu ikäihmisten asumisen ja palvelujen kehittämisessä. Kunnilla on roolia mm. yhteisöllisen asumisen ja ARA-tuotannon edistämässä. Kuopion kaupunkisuunnittelussa pyritään huomioimaan ikäihmisten asumisen kehittäminen mahdollisimman hyvin ja tämä työ edellyttää yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa. Uusille alueille suunnitellaan erilaisia uusia asuintaloja, jotka voivat palvella hyvinvointialuetta yhteisöllisinä asumisen ratkaisuin, joihin kuitenkin tarvitaan hyvinvointialueen panostusta ja palveluja (esim. kotihoidon palveluseteli tai hyvinvointialueen kotihoito). Myös erilaiset elinkaarikorttelit palvelevat ikäihmisten asumista ennen palvelujen tarvetta.

Lopuksi

Hyvinvointialueuudistus on ollut erittäin mittava kuntakenttää ja sote-palveluja koskeva muutos ja valmistelu-aika muutokseen oli kiireinen. Nyt toiminnan alkuvaiheessa on erityisen tärkeää saada palveluyhteistyö toimimaan niiltä osin kuin se suoraan ja välittömästi koskettaa yhteisiä asiakkaita. Pohjois-Savon hyvinvointialueen asukkaista lähes puolet asuu Kuopiossa. Sote-palvelujen toimivuudella on suuri merkitys alueen veto- ja pitovoimalle. Kuopion kaupungilla on tahtotila kehittää hyvää kumppanuutta hyvinvointialueen kanssa. Asukkaidemme hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on keskeinen osa kaupuntin strategiaa.

Vaikutusten arviointi -

Liitteet

3329/2023 Lausuntopyyntö Pohjois-Savon hyvinvointialueen palvelustrategiasta